

[Chr. Christiansen.]

har haft, vist sig, at det ærede medlem har været imod undersøgelser af enhver art og altid sagt, at lige meget hvilke resultater undersøgelsen bragte, var det spildt arbejde og uden betydning. Det kan jeg ikke ændre ved, det er altså et stykke museum, der ligger hos det ærede medlem, og jeg skal lade det hvile.

Jeg vil gerne slutte disse bemærkninger med at takke erhvervsorganisationerne for deres tilsagn om samarbejde i den undersøgelse, som regeringen har ønsket iværksat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Der er ikke mere på dagsordenen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 8. juni, kl. 9 med følgende dagsorden:

1) *Forespørgsel til statsministeren af Per Hækkerup m. fl.*

2) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 om Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse).

Mødet hævet kl. 15²⁰.

93. møde.

Torsdag den 8. juni kl. 9.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om naturfredning har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Det er meddelt mig, at udvalget angående forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m. og forslag til lov om en

kornordning for høståret 1961-62 ønsker at afgive mundtlig indstilling ved nævnte lovforslags tredje behandling.

Den første sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til statsministeren af Per Hækkerup, Erik Eriksen, Poul Møller, Aage Fogh, Aksel Larsen og Iver Poulsen.

(„Hvilke oplysninger kan statsministeren give folketinget om den økonomiske og politiske situation?“).

Ordføreren for forespørgerne (Per Hækkerup): Traditionen her i det høje hus er jo, at vi ved tredje behandling af tillægsbevillingslovforslaget normalt har den politiske afslutningsdebat. Havde vi fulgt den fremgangsmåde i år, ville resultatet imidlertid have været, at vi havde haft denne debat et par uger inden folketinget havde sluttet sit arbejde, og under hensyntagen til, at vi jo i det sidste par uger har haft adskillige betydningsfulde sager til behandling, har der i partierne været enighed om, at det ikke ville være hensigtsmæssigt at holde afslutningsdebat så tidligt, men at søge den henlagt til tidspunktet for den faktiske afslutning af folketingets forhandlinger. Det og det alene er grunden til, at partierne er enedes om at stille den forespørgsel til den højtærede statsminister, som er opført under dagsordenens punkt 1.

Statsministeren (Kampmann): Det har i mange år været sædvane, at vi her i tinget i forbindelse med tredje behandling af tillægsbevillingslovforslaget umiddelbart før sommerferien drøftede den politiske situation og prøvede at gøre status over vintrens og forårets lovgivningsarbejde. I år er tillægsbevillingsloven vedtaget allerede i maj før pinse, og da det ikke er lykkedes at tilendebringe tingets arbejde samtidig, har vi ikke nu, da tinget i denne omgang slutter sit arbejde, den gængse anledning til en almindelig politisk debat. Da også regeringen anser det for nyttigt at fastholde traditionen på dette område, hilser den med tilfredshed den stillede forespørgsel, der giver regeringen mulighed for at redegøre for sit syn på en række aktuelle politiske problemer.

[Statsministeren.]

Den politiske debats tilknytning til til lægsbevillingsloven medførte, at de politiske ordførere lagde for, hvorefter regeringens medlemmer tog ordet. Forespørgselsformen giver den omvendte rækkefølge, og det er tanken, at udenrigsministeren efter denne redegørelse nærmere vil omtale en række af de udenrigspolitiske problemer, som må siges at have fået større aktualitet, siden vi sidst havde en udenrigspolitisk drøftelse i tinget den 23. marts. Det er regeringens håb, at der herigennem vil være givet et tilstrækkeligt grundlag for de fortsatte drøftelser, og skulle der fra de ærede ordføreres side være ønsker om uddybende eller supplerende besvarelser, er også andre af regeringens medlemmer naturligvis rede hertil under den fortsatte debat.

I det følgende vil jeg således hellige mig de hjemlige problemer, idet jeg dog gerne indledningsvis vil gøre en enkelt bemærkning om markedsplanerne, som udenrigsministeren i øvrigt vil gå nærmere ind på. Det var en meget vigtig beslutning, regeringen og et stort flertal her i tinget tog, da vi tilsluttede os det frihandelsområde, som i daglig tale betegnes som de syv. Det måtte vække stor bekymring herhjemme, da det viste sig, at vore to største eksportmarkeder, England og Den vesttyske Forbundsrepublik, ikke kunne finde sammen inden for samme markedsområde. Valget var ikke let, men jeg tror stadig, at det store flertal herhjemme mener, at vi valgte rigtigt.

Der er nu udsigt til — jeg siger udtrykkelig udsigt til, for vi ved det jo ikke endeligt — at England vil afgive en principerklæring om på grundlag af Romtraktaten at forhandle om tilslutning til det såkaldte fællesmarked, og i så fald mener regeringen, men netop under denne forudsætning, at vi skal gøre det samme. Dette kan ikke som hævdet fra flere sider tages som udtryk for nye anskuelser, men må tværtimod siges at ligge i direkte forlængelse af vor oprindelige opfattelse, at målet må være, at så mange lande som muligt, og heriblandt vore to største markeder, finder deres plads inden for samme fælles markedsdannelse. Regeringen finder det da også alt for tidligt at opgive håbet om og især arbejdet for, at flere lande, og da særlig de

øvrige nordiske lande, må kunne tilslutte sig et større markedsområde. Der kan vel ikke være tvivl om, at de økonomiske fordele for deltagerlandene vil vokse med markedsområdets størrelse, og at de politiske betænkeligheder vil formindskes ved en større tilslutning og særlig fra den kreds af lande, der i øjeblikket er tilsluttet frihandelsområdet.

Det er regeringens håb, at denne holdning til markedspolitikken må kunne regne med stor tilslutning her i tinget. Der vil da være skabt enighed om et vigtigt økonomisk problem mellem regeringspartier og betydende oppositionspartier. En tilsvarende overensstemmelse synes desværre ikke at præge synet på vor nuværende økonomiske situation, hvad der har ført til den, og hvorledes vi skal forholde os i den kommende tid over for vore økonomiske problemer. Jeg siger desværre, og jeg håber, at dagens drøftelser vil kunne nærme vore synspunkter til hinanden.

En forudsætning herfor er det sikkert, at vi ikke selv tager hele æren for de gode forhold og giver modparten alene skylden for, når det går mindre godt på et eller andet område. En anden forudsætning er det sikkert, hvis vi prøver på at betragte modpartens synspunkter som oprigtige opfattelser og ikke blot taktisk betonedede synspunkter. Endelig kan det sikkert for det tredje ikke skade at forstå begreber og ord på samme måde.

Det er således efterhånden gået op for mig, at noget så selvfølgelig som de gode tider kan forstås på mange måder. Almindeligvis tænkes der vel på landets økonomiske forhold set i deres helhed, og disse kan godt arte sig vel, selv om flere grupper ikke har fået det meget bedre; men hvis vi kun skulle have lov til at tale om gode tider, når alle har mærket nøjagtig lige meget til dem, vil vi sikkert aldrig få gode tider nok.

Det viser sig også, at selv om vi holder os til de totale tal for produktion og indtægt, forbrug og investering, beskæftigelse eller arbejdsløshed samt valutareserver og prisbevægelser, er der meget forskellig opfattelse af, hvad der kræves, for at tiderne kan fortjene betegnelsen gode. For et par uger siden kunne man således få det indtryk, at en høj rente var uforenelig med gode tider, og mange mener øjensynlig, at

[Statsministeren.]

bevægelserne i valutareserven eller i priserne er enebestemmende for, om vi har gode tider eller ej.

Såfremt produktionen og indtægterne stiger, så forbrug og investeringer kan øges samtidig med forbedringer i valutareserve og varelagre under et stabilt prisniveau med alle i arbejde, er det let at tale om gode tider, og sådan har vi haft det i et kortere tidsrum, men det er vel næsten at stille kravene for højt. Efter regeringens opfattelse må det afgørende være, at alle kan få arbejde og at øge produktionen, så der bliver plads til et stigende forbrug og øgede investeringer. Dette betyder ikke, at prisudviklingen, valutareserven og rentens højde ingen betydning har. Tværtimod, kan jeg næsten sige, men bevægelserne heri må stadig ses i forhold til, om de fremmer eller hæmmer produktion og beskæftigelse, og det ikke alene på kort sigt.

Det siges nu fra forskellig side, at i stedet for at gøre gode tider bedre er det lykkedes for regeringen at gøre gode tider dårlige. Er det nu så rigtigt, hvis man skal se nøgternt på tingene, at de gode tider har fået en så brat ende?

Så vidt jeg kan se, er dette da i hvert fald ikke tilfældet i dag. Vi har for tiden større beskæftigelse og større produktion end nogen sinde før, og ikke blot forbruget, men også investeringerne vil efter alt at dømmes stige yderligere i den kommende tid.

Det, man tænker på, når man taler om, at de gode tider snart er forbi, er måske heller ikke så meget noget, der allerede er indtruffet, som noget, man frygter vil komme: man øjner forude arbejdsløshed, valutavanskeligheder, højere skatter og afgifter o. s. v. Den høje rente har vi allerede fået — og alle de andre ulykker kommer til bagefter, og så er de gode tider forbi, siger man.

Er det nu rigtigt, at de nye overenskomster med de deri indeholdte lønforbedringer og forliget med landbruget nødvendigvis og øjeblikkeligt vil kaste landet ud i økonomisk uføre?

Jeg tror, svaret nærmest er nej, når spørgsmålet stilles på denne skarpe måde; men det er åbenbart, at den udvikling, der nu er i gang, rummer en betydelig risiko for

forringelse af landets valutareserve, og da en væsentlig svækkelse af denne er uønskelig af hensyn til muligheden for at få beskæftigelsen fastholdt på længere sigt, er der grund til at følge særlig valutaudviklingen meget nøje. Et mere langvarigt fald må imødegås, men på en sådan måde, at det ikke standser den økonomiske fremgang på længere sigt.

Hvordan er vor nuværende økonomiske situation og de muligheder, der tegner sig fremover?

Der kan være grund til indledningsvis ved denne vurdering at minde om, at de gode tider, vi nu har haft i vel henved tre år, var noget, der dels kom til os udefra, dels var resultatet af den økonomiske politik, der er ført siden 1957.

Konjunkturudviklingen i den vestlige verden medførte gunstige afsætningsforhold for vore eksportvarer, samtidig med at priserne på de varer, vi køber i udlandet, blev ikke så lidt lavere. Navnlig denne bedring i vort bytteforhold over for udlandet førte til en væsentlig forbedring af valutastillingen.

Under disse omstændigheder blev det muligt at føre en økonomisk politik, der gradvis satte produktionen i vejret, og regeringen lagde herved stor vægt på at åbne mulighed for et betydeligt opsving i byggeri og anlægsvirksomheden og erhvervenes investeringer i det hele taget.

Jeg må måske minde om, at hvis vi sammenligner året 1960, det år, vi altså nu har forladt, med året 1957, er der tale om en samlet fremgang i nationalproduktet på 14 pct., altså næsten 5 pct. om året, rundt regnet det dobbelte af, hvad der har været det normale herhjemme.

Industriproduktionen taget for sig er steget med næsten 25 pct. eller ca. 8 pct. om året, og den samlede beskæftigelse af organiserede arbejdere er i de tre år øget med 70 000 eller 10 pct.

Det er klart, at denne økonomiske fremgang har åbnet mulighed for en ikke ubetydelig forbrugsstigning. Tør man tro på statistikken — og det tror jeg man kan — skulle det samlede private forbrug være steget med 17 pct. i løbet af de 3 år, altså med lidt mere end nationalproduktet.

Det har imidlertid navnlig været karakter-

[Statsministeren.]

ristisk for den periode, jeg taler om, fra 1957-1960, at fremgangen i investeringsvirksomheden har været endnu stærkere, nemlig i alt 30 pct. Det er især erhvervenes investeringer i maskiner, der er steget voldsomt, og dette betyder jo, at vi har udvidet og moderniseret vore produktionsanlæg, hvilket indebærer mulighed for øget produktivitet og styrket konkurrenceevne.

Det hører vel imidlertid med til en beskrivelse af helheden at fremdrage yderligere to væsentlige træk.

For det første tænker jeg på det forhold, at udviklingen i betalingsforholdet over for udlandet gradvis er blevet mindre gunstig. Den store fremgang i valutastillingen i 1958 blev fulgt af en mere beskedne fremgang i 1959 og afløst af tilbagegang i 1960, og det var tydeligt allerede ved begyndelsen af indeværende år, at 1961 vel snarere ville blive et år med fortsat vigende valutastilling end et år med fornyet forbedring.

Det andet træk i udviklingen er, at ikke alle befolkningsgrupper i samme grad har fået andel i velstandsstigningen. Det er især denne skævhed i indkomstudviklingen, der har dannet baggrund for de sidste måneders betydelige forhøjelser af pengeindkomsterne hos store befolkningsgrupper.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed gå i detaljer med hensyn til de forhøjelser af pengeindkomsterne, der er sket; men jeg synes, der kan være grund til ganske kort at opridse baggrunden for dem:

For det første er der mange tegn på, at det stærke opsving for byerhvervene har bragt store grupper af selvstændige erhvervsdrivende kraftige indtægtsstigninger — naturligvis mere i nogle brancher end i andre.

For det andet har det været tydeligt, at der gradvis i løbet af overenskomstperioden er sket lønstigninger for flere fag, bl. a. byggefagene. Store grupper af lønmodtagere, navnlig inden for de ufaglærtes rækker, har dog ikke fået nogen andel eller i hvert fald kun en ubetydelig andel af denne løn-

glidning. Det gælder tillige funktionærer samt tjenestemændene, som var bundet af en overenskomst med staten for 3½ år.

For det tredje kan det konstateres, at landbruget som helhed er sakket bagud; til trods for stadig produktivitetsfremgang og stor arbejdsindsats er landbrugets indtjening kun steget svagt, og den i 1958 gennemførte kornordning og den i vinter iværksatte prisordning for mejeriprodukter har ikke kunnet opveje dette.

Endelig må erindres om, at alle de, der er henvist til at leve af privatpension eller opsparede midler, ikke har fået nogen andel i den økonomiske fremgang, men snarere har fået deres stilling forringet gennem stedfundne mindre prisstigninger.

De lønstigninger, der nu er gennemført, og de ordninger, der er vedtaget om bistand til landbruget og forhøjede ydelser til folke- og invalidepensionisterne, må alle bedømmes, synes jeg, i lyset af denne udvikling. De må opfattes som resultat af stærke ønsker om at modvirke den skæve tendens i indkomstudviklingen, at skaffe kompensation til dem, der følte, at de ikke havde fået deres fulde andel i velstandsstigningen. Ingen af de enkelte grupper synes sikkert, at de har fået for meget, men måske nok, at andre kunne have vist større tilbageholdenhed. Denne opfattelse synes særlig fremherskende inden for erhvervsgrupper, der på forhånd og ret automatisk har fået del i produktionsfremgangen. Jeg ved således, at store grupper af tjenestemænd føler, at de blev forfordelt — men jeg er ikke så sikker på, at de vil kunne finde tilslutning til denne opfattelse i alle kredse. Derimod tror jeg nok, der er vidtgående enighed om, at selvpensionisterne og sparerne har været placeret på en meget utaknemlig måde i det store opgør, og det vil nok være nødvendigt at have dette i erindring.

Før jeg går nærmere ind på de samlede økonomiske virkninger af indtægtsforhøjelserne, har jeg en enkelt kommentar til det, man har kaldt sammenbruddet af forhand-

[Statsministeren.]

lingerne om tjenestemandslønningerne. Jeg skal ikke gå nærmere ind på årsagerne til, at der ikke blev opnået enighed — de skal nok søges flere steder — men erkende, at den situation, som indtraf, øjensynlig ikke har været forudset eller dens fremkomst ikke ganske tænkt igennem, da vi — jeg siger udtrykkeligt vi, for jeg var selv med — gennemførte tjenestemandsløven. Det fremgår klart af tjenestemandsløven, at det antal overenskomstportioner, som der fra tid til anden skal reguleres med, ikke kræver egentlig lovhjælp, men blot som andre bevillinger skal have tilslutning i finansudvalget. Dette betyder imidlertid, at tjenestemandsgeselskaberne, hvis de ikke bliver enige med finansministeren, som tilfældet var i år, ikke kan forelægge deres sag for folketinget eller et folketingsudvalg, medmindre finansudvalget vil modtage organisationerne, eller sagen på anden vis bringes ind i folketinget eller for et af dets udvalg. Organisationerne synes, og jeg synes også med rette, noget utilfredse med dette forhold, som på den ene eller anden måde må kunne rettes. Man kan jo håbe på enighed en anden gang, men sikkerhed herfor er der ingenlunde. Med disse betragtninger er der på ingen måde udtalt noget om, at en sådan mulighed for sagens forelæggelse for tinget eller et udvalg ville have ført til et andet resultat end det af finansministeren med regeringens tilslutning foreslåede.

Resultatet af de indkomstforhøjelser, der er gennemført, er, at den samlede sum af pengeindtægter i det danske samfund er sat betydeligt i vejret, og samtidig er den statsfinansielle balance alvorligt svækket. Foreliggende skønmæssige opgørelser — og andet end skøn kan der vel ikke blive tale om endnu — peger i retning af, at de samlede pengeindkomster, der vil stå til rådighed for befolkningen i 1961, vil blive henimod 10 pct. større end i 1960. Det vil givetvis betyde, at de samlede udgifter til privatforbrug stiger vel nogenlunde tilsvarende, ligesom man sikkert også kan regne med en tilskyndelse til større investeringer.

Kan vor økonomi bære det pres — det er jo det spørgsmål, vi må stille — som denne stærkt forøgede efterspørgsel vil medføre?

Det har undret mig, at man fra visse sider har udtrykt bekymring for, at vi nu igen vil få arbejdsløshed. Så vidt jeg kan se, vil en af de umiddelbare virkninger af den øgede efterspørgsel blive, at de fleste danske virksomheder vil få øgede afsætningsmuligheder og derfor vil prøve på at sætte produktionen i vejret. Vi må indtil videre regne med, at tendensen til fuld beskæftigelse vil fortsætte. Hovedproblemet i denne sommer bliver nok ikke at undgå arbejdsløshed, men det omvendte: at mange virksomheder får vanskeligt ved at skaffe sig fornøden arbejdskraft.

Man må regne med, at stigningen i den samlede indenlandske efterspørgsel er stærkere, end produktionen kan følge med til. Det vil føre til et vist pres på priserne, som dog næppe får lov til fuldt ud at sætte sig igennem, fordi vi nu modsat tidligere på så mange områder gennem liberaliseringen har åbnet for den udenlandske konkurrence. Den overskydende indenlandske efterspørgsel vil nok især rette sig mod udenlandske varer eller danske varer med et stort indhold af udenlandske råvarer og dele, d. v. s. at valutaudgifterne til vareimport og til rejser i udlandet vil stige en del.

Man kan måske sige, at denne virkning i det mindste indebærer én fordel, nemlig at vi dermed kommer af med overskudsefterspørgslen og undgår de voldsomme tendenser til prisstigninger. Men bagsiden af medaljen er naturligvis, at der kan blive tale om et stort indhug i vor valutareserve. Hvor kraftig denne sidste virkning kan blive, vil især bero på, hvor stærkt vi kan sætte vor valutaindtjening i vejret.

I det sidste par måneder er der sket en klar vending i bedømmelsen af de internationale konjunkturudsigter. Nedgangen i den amerikanske industriproduktion er definitivt bragt til ophør og afløst af en ny opgang, og de officielle skøn i USA går ud på, at fremgangen vil fortsætte resten af året. Den nye amerikanske regering synes at være fast besluttet på at sikre den videre økonomiske fremgang og reducere den meget betydelige arbejdsløshed, der har været karakteristisk for USA i en årrække.

I de udslagsgivende europæiske lande såvel som de andre skandinaviske lande, der er væsentlige afsætningsmarkeder for vore eksportindustrier, kan nu også iagt-

[Statsministeren.]

tages en meget fast tendens til fremgang. Samtidig er der i næsten alle disse lande gennemført meget betydelige lønforhøjelser i løbet af det sidste år og navnlig i indeværende forår.

Det må på denne baggrund være rimeligt at regne med, at selv om de nu gennemførte lønstigninger her i landet for en række af vore industrivirksomheder betyder større omkostninger, står vor eksportindustri fortsat i en relativt gunstig situation, og der skulle også fremover foreligge muligheder for, at den kan sætte valutaindtjeningen i vejret.

Derimod er det næppe sandsynligt, at skibsfartens indtjeningsvilkår forbedres, ligesom vi ikke tør regne med fremgang for salget af landbrugsvarer på vore hovedmarkeder, hvor vi fortsat møder de andre landes landbrugsbeskyttelse i fuld målestok.

Som helhed synes der således fortsat at kunne påregnes stigende valutaindtægter, men selv om udsigterne i denne henseende tegner sig forholdsvis lyst, er der alligevel alvorlig fare for, at valutaudgifterne til den stigende import vil vokse endnu hurtigere.

Et af de største usikkerhedsmomenter er imidlertid, om vi kan påregne, at de nuværende lave råvarepriser vil kunne fastholdes, eller om det konjunkturopsving, som er under udvikling, vil sætte nye prisstigninger i gang.

Indtil i dag har råvarepriserne været meget stabile, og endnu har der ikke kunnet spores tendenser til opgang. Det produktionsopsving, der nu er sat ind i USA, er i sin allerførste fase, og der synes endnu at være betydelige reserver af ledig kapacitet i den amerikanske økonomi, ligesom de råvareproducerende lande fortsat er præget af afsætningsvanskeligheder. Det er derfor ikke meget sandsynligt, at nye prisstigninger af betydning vil vise sig de første måneder, og som bekendt tager det ganske mange måneder, før en prisopgang i udlandet slår igennem i den danske import. Jeg vil derfor være tilbøjelig til at tro, at selv om der — det er jo en naturlig ting — ligger en risiko for visse prisstigninger forude, er det næppe noget øjeblikkeligt faremoment.

Der synes på denne baggrund at være al mulig grund til, at vi på alle punkter, hvor der er mulighed for at holde igen, søger at

dæmpe den meget stærke efterspørgsel. Nationalbankens forhøjelse af diskontoen vil virke stabiliserende på valutastillingen. Det er beklageligt, at vi nu igen har fået en så høj rente, men som situationen har udviklet sig, må den fortsatte kreditudvidelse bremses. Der er næppe fare for, at denne kreditstramning vil skade beskæftigelsen, og det ville være meget uheldigt, hvis man søgte at reducere beskæftigelsen for på den måde at nedbringe købekraften. Det kan heller ikke være meningen, at diskontoforhøjelsen skal fordyre det byggeri for mindrebemidlede, som i alle tilfælde skal færdiggøres eller iværksættes.

Den højere indlånsrente, som også har været en følge af diskontoforhøjelsen, kan måske bidrage til en noget større opsparings-tilbøjelighed hos private. Lad mig i det hele taget sige et par ord om muligheden af øget opsparing, da en sådan synes at være oppositionens hovedforslag for at formindske efterspørgslen. Regeringens standpunkt er som bekendt, at det ikke virker på den økonomiske udvikling at erstatte offentlig opsparing med privat, og da særlig ikke hvis den offentlige opsparing falder mere, end den private øges. Det kan have andre virkninger, f. eks. på formuefordelingen. Men det ville være ønskeligt at komme videre i denne diskussion i stedet for at gentage standpunkterne. Et af midlerne er formentlig at overveje, om den private opsparing kunne stimuleres på en sådan måde, at den offentlige opsparing ikke samtidig blev nedsat. Dette måtte nok betyde, at man i nogen grad prøvede at løsrive spare-diskussionen fra de så politisk betonedede skattesynspunkter. Det er i øvrigt finansministerens tanke gennem drøftelser med repræsentanter for de pengeinstitutter, der modtager en stor del af pengeopsparingen, nærmere at undersøge mulighederne for at stimulere den private opsparing i de kommende måneder, i hvilke mange har stigende indtægter, og hvor indkomstskatten slæber efter.

Lige så vigtigt er det naturligvis, særlig med henblik på fremtiden, at drøfte, om der skulle være muligheder for at undgå, at de totale indtægtstigninger i kortere eller længere perioder løber foran stigningen i produktionen. Det er nok først nødvendigt at gøre opmærksom på, at det sikkert ikke

[Statsministeren.]

er muligt at nå frem til at fastsætte en bestemt grænse for, hvor meget der er råd til, alene af den grund, at den måde, indkomststigningerne fremkommer på, igen øver indflydelse på produktionsudviklingen. Det bliver sikkert heller ikke let, selv om man kunne finde frem til et skønsmæssigt totalbeløb, at få dette fordelt på de forskellige befolkningsgrupper. Det er jo sjældent, at en gruppe ligefrem benægter, at der er en grænse for, hvor meget de samlede indtægter kan sættes i vejret for landet som helhed. Større indsigt og forståelse af de økonomiske sammenhænge kan måske hjælpe noget, men ikke meget, hvis den skal bruges til at pålægge bestemte, ofte lavtlønnede grupper resignation i kampen for at få del i produktionsresultatet. Mon det ikke er lige så vigtigt, at der er mulighed for, at køber og sælger — og det hvad enten det drejer sig om varer eller arbejdskraft — bliver stillet over for hinanden og får mulighed for at forhandle sig til rette?

Dette udelukker ikke, at rammerne, inden for hvilke sådanne forhandlinger skal føres, eller hvori køb og salg skal foregå, kan fastsættes gennem politiske drøftelser. Der bliver således mange ting at drøfte efter forårets overenskomstforhandlinger, og regeringen tager gerne initiativet til, at sådanne drøftelser kan fremmes.

Regeringen ønsker ikke ved på forhånd at deklarere bestemte og ufravigelige standpunkter at sætte grænser for disse drøftelsers område, men det er ikke regeringens opfattelse, at forårets overenskomstsituation er forløbet på en sådan måde, at man nu uden videre kan opgive de hovedprincipper, som hidtil har ligget til grund for afgørelsen af arbejdsstridigheder her i landet.

Det er ikke fuldt ud lykkedes regeringen at lette tinget arbejdsgangen gennem rettidig fremsættelse af lovforslagene, men forbedringer er opnået, og bestræbelserne for at undgå sammenhobning af lovforslagene vil blive fortsat. Det er regeringens agt nøjere at planlægge lovgivningsarbejdet, så at det også bliver muligt for oppositionspartierne at få kendskab hertil. Regeringen er således klar over, at der stadig er muligheder for at forbedre arbejdsgangen her i tinget og dermed også hjælpe oppositionen til at kunne virke efter sin hensigt.

Når det er sagt, må det måske også være tilladt at fremsætte den stilfærdige bemærkning, at vi ikke synes, at arbejdet er udført helt så dårligt, som oppositionen giver udtryk for. Der tales en gang imellem fra oppositionens side i stærke ord om en svag regering, og det bliver vi jo hverken stærkere eller svagere af. Det kunne være fristende at omtale oppositionen i tilsvarende vendinger, men det ville nok ikke styrke regeringen, og man har vel den opposition, som man fortjener. Vi overlader det trygt til befolkningen at bedømme vort virke.

Selv om det i det sidste par måneder på afgørende områder har været vanskeligt at nå til enighed mellem regeringen og de to store oppositionspartier, må to ting dog ikke glemmes. Der er i vinterens og forårets løb gennemført mange betydende lovforslag, og det er i mange tilfælde sket med meget bred tilslutning her i tinget. Over to tredjedele af samtlige lovforslag er således vedtaget enstemmigt, og en del har kun de uafhængige stemt imod. Om nogle år vil den første folketingssamling efter valget i november 1960 ikke blive husket for drøftelserne omkring overenskomsterne — måske snarere for de nye love om støtte til landbruget, men især for de store fremskridt for ungdommen, der fik valgret fra det fyldte 21. år, ligesom mange hindringer for dens adgang til uddannelse blev fjernet. Den vil blive husket som det år, hvor det lykkedes at få den anden revision af vor sociale lovgivning tilendebragt og endelig at komme rigtig i gang med reformen af vort indkomstskattesystem med proportionalsskat og børnetilskud. Vi fik en ny medhjælperlov, og naturfredningsloven bliver væsentligt forbedret. Første etape i folke- og invalidepensionslovgivningen blev afsluttet med samme pensioner uafhængigt af bopælen. Der er mange landvindinger, som man vil se tilbage på, og der skal lyde en tak fra regering til folketing og herunder også til oppositionspartierne for forhandlingsvilje ved behandlingen af mange lovforslag.

Udenrigsministeren (J. O. Krag): I tilslutning til den redegørelse, statsministeren har givet, skal jeg give nogle oplysninger om de udenrigspolitiske forhold.

Selv om NATO-rådsmødet i Oslo i begyndelsen af maj har været indgående re-

[Udenrigsministeren.]

fereret i pressen, finder jeg det alligevel rigtigt ved denne lejlighed at gøre nogle bemærkninger om mødet.

Osломødet formede sig som en fri diskussion og blev derfor — selv om der ikke blev truffet beslutninger af politisk art — et nyttigt møde. Militære problemer, herunder atomproblemet, blev som ventet ikke drøftet på mødet. Man beskæftigede sig heller ikke med de strategiske spørgsmål, men besluttede, at de militære undersøgelser skulle fortsættes i det permanente råd, således at der kunne afgives en rapport til det årlige NATO-rådsmøde i december.

Af de emner, der blev behandlet, vil jeg gerne nævne de vigtigste.

Udenrigsminister Dean Rusk forsikrede indledningsvis, at den politiske binding mellem USA og Europa — det atlantiske fællesskab — var aldeles fundamental for USAs udenrigspolitik, og understregede betydningen af forsvarssamarbejdet inden for NATO; i denne forbindelse bekræftede han, at USA ville opretholde styrker i Europa. Af den amerikanske udenrigsministers redegørelse fik man det indtryk, at USA endnu ikke helt havde klaret sine tanker vedrørende atomproblemet og de strategiske spørgsmål, og at spørgsmålet om NATO som en fjerde atommagt var udskudt og måske endog helt opgivet. Dean Rusk gav yderligere udtryk for det nu kendte ønske om, at NATO styrkedes på de konventionelle våbens område.

Fra Canadas og Englands side advarede man mod at vurdere den internationale situation i for mørke farver og henviste til, at NATO havde vist sig at kunne opretholde magtbalancen, og til, at de nye stater i FN ikke var gået i samarbejde med Sovjetunionen, men havde indtaget en afbalanceret holdning og ofte været åbne for samvirke med vesten.

I forbindelse med drøftelserne om De Forenede Nationer pegede jeg på den danske regerings vegne på de uforpligtede landes stigende betydning bl. a. i FN og udtalte, at vesten ikke måtte vente, at de nye lande sluttede sig til de vestlige alliancer, men at vi desuagtet måtte være rede til i videst muligt omfang at støtte de nye lande og dermed forberede jordbunden for en fremtidig demokratisk livsform. Endvidere gjor-

de jeg mig til talsmand for, at vesten på den kommende plenarforsamling i FN tog initiativet til at omfordele pladserne i sikkerhedsrådet og i andre vigtige FN-organer til fordel for de nye lande, som i øjeblikket er underrepræsenteret. Om vor almindelige holdning til FN understregede jeg, at vesten under alle omstændigheder måtte støtte verdensorganisationen og modvirke enhver svækkelse af den, uanset at den vestlige indflydelse i FN i de kommende år måtte vise en nedadgående tendens. Endelig nævnte jeg nedrustningssagen. Der er nu inden for NATO på dansk initiativ skabt mulighed for, at en særlig komité — hvori også Danmark vil få sæde — vil kunne få lejlighed til nærmere at følge de forhandlende vestlige stormagters forslag og tankerne bag disse.

Under mødet fandt jeg lejlighed til at fremhæve markedsproblemerne og udtalte her, at dersom England nåede til det resultat, at det fandt det bedst tjenligt at forhandle om sit forhold til de seks på basis af tiltræden af Romtraktaten, ville Danmark ønske at påbegynde lignende forhandlinger. Efter mit indlæg om markedsproblemerne gav den belgiske udenrigsminister, Spaak, udtryk for, at Danmark havde rejst et vigtigt spørgsmål, og for sit vedkommende hilste han andre landes ønske om at indtræde i fællesmarkedet velkommen. Den britiske udenrigsminister, lord Hume, fremsatte en udtalelse, der lå på linje med hans skriftlige svar desangående til den danske regering. USA gav udtryk for sin varmeste støtte til Danmark.

Under debatten om NATOs rolle på det økonomiske område stillede jeg forslag om, at der nedsattes en ekspertgruppe til at studere og vurdere de vanskeligheder, som de enkelte NATO-landes luftfart møder som følge af andre medlemmers restriktive luftfartspolitik. Forslaget fik fuld støtte af den hollandske udenrigsminister.

Ved siden af NATO-mødet har den seneste tids politiske udvikling været præget af en livlig kontakt mellem den vestlige verdens ledende statsmænd. Premierminister Macmillan og forbundskansler Adenauer har aflagt besøg hos præsident Kennedy, præsident de Gaulle har haft en samtale med forbundskansler Adenauer, og for nylig er kredsen blevet sluttet ved præsident Kenne-

[Udenrigsministeren.]

dys besøg hos den franske præsident. Her-til følger sig endelig — som en slags foreløbig klimaks — at de to ledende statsmænd fra øst og vest har haft lejlighed til at mødes i Wien.

Det kom vel for de fleste som en overraskelse, at et topmøde af denne art skulle holdes så hurtigt og så improviseret. Den nye amerikanske regering indtog længe en kølig, næsten afvisende holdning til møder af denne art, og især pegede man på, at en gentagelse af topmødefiaskoen fra Paris i maj 1960 for enhver pris måtte undgås, og at dette måtte ske ved en omhyggelig forberedelse, så at man under nye topmøder kunne være sikker, eller omtrent sikker, på resultater.

Når Wienmødet trods disse synspunkter alligevel blev holdt, tror jeg man skal lægge vægt på, at det ikke bør opfattes som et egentligt topmøde, men som en første personlig kontakt mellem den nye amerikanske statsledelse og Sovjets leder. Formålet var ikke at løse problemerne, men at opnå føling og konstatere hinandens standpunkter og situationens temperatur.

Fra et møde af denne art kan der ikke henvises til resultater, ligesom et egentligt referat af tankeudvekslingen naturligvis ikke kan foreligge. Berlin har imidlertid været et af mødets hovedpunkter, og der er grund til at antage, at der om dette emne fandtes netop så store og svært overvindelige modsætninger i synspunkterne, som man havde befrygtet. Hvad der er sagt om nødvendigheden af at opretholde kontakt mellem øst og vest, har måske i højere grad gyldighed for Berlinspørgsmålet end for noget andet udenrigspolitisk spørgsmål. At konfrontationen af synspunkterne har bekræftet, at den vestlige verden ikke vil prisgive berlinernes frihed, kan ikke have overrasket Sovjets ministerpræsident. Forhåbentlig vil en nærmere undersøgelse af de gensidige standpunkter føre parterne så meget nærmere hinanden, at en dramatisk og farlig Berlinkrise kan afværges.

I nedrustningssagen har der fundet den udvikling sted, at der forud for genoptagelsen af anden del af FN's 15. plenarforsamling fandt samtaler sted mellem den amerikanske FN-ambassadør, Adlai Stevenson, og den sovjetiske udenrigsminister, Gromyko, med

henblik på mulighederne for en genoptagelse af drøftelserne i 10 magts nedrustningskommissionen i Genève, der har været afbrudt siden den kommunistiske udvandring fra forhandlingerne sidste sommer. Disse samtaler resulterede ikke i nogen umiddelbar enighed, hvad der vel heller ikke havde været at vente, allerede fordi den nye amerikanske administration på forhånd havde tilkendegivet, at den måtte betinge sig en rimelig tid til at sætte sig ind i problemkomplekset. Derimod opnåedes der enighed om at indlede tosidede drøftelser af nedrustningsspørgsmålet i sommerens løb. Begge parter redegjorde over for plenarforsamlingen ganske kort for samtalerne og deres resultat, og plenarforsamlingen vedtog herefter en resolution om at udskyde yderligere drøftelser af sagen til den 16. plenarforsamling, der begynder til efteråret.

I nær forbindelse hermed står de forhandlinger, der har været ført i Genève siden 1958 mellem USA, Sovjetunionen og Storbritannien om en aftale om forbud mod prøveekspllosioner af atomvåben. Som det vil vides, har ingen af disse magter siden oktober 1958 foretaget kernevåbenforsøg, men man ønsker at nå frem til en legalisering af denne tilstand og at skabe internationale garantier mod en genoptagelse af atom- og brintvåbenforsøgene. Da forhandlingerne blev midlertidigt afbrudt i december måned 1960, var der opnået enighed på en række væsentlige punkter, og det var ikke uden en vis optimisme, at de to vestmagter gik til forhandlingbordet ved mødernes genoptagelse den 21. marts d. å. Man regnede også med ved forhandlingernes genoptagelse at blive i stand til at tage bestik af omfanget af den sovjetrussiske forhandlingsvilje over for den nye amerikanske administration, ligesom man håbede at finde afgørende tilkendegivelser af, hvorledes Sovjet ville stille sig til de egentlige nedrustningsforhandlinger, når disse snart måtte komme i gang igen.

Den storpolitiske opmærksomhed var på denne baggrund i ganske særlig grad rettet mod Genève ved mødernes genoptagelse, og man indfandt sig fra vestlig side med en række kompromisforslag, som man håbede kunne skabe den afgørende vending i forhandlingerne. Det var derfor en meget stor

[Udenrigsministeren.]

skuffelse, at der fra sovjetisk side ikke endnu har vist sig nogen tilbøjelighed til at optage de nye vestlige forslag til realitetsdrøftelser, men at Sovjetregeringens repræsentanter tværtimod straks som et nyt element i forhandlingerne indførte princippet om et 3 mands direktorium af samme art, som blev foreslået af Sovjet under FN's 15. plenarforsamling, og som nu også kaster sin skygge over Laosforhandlingerne. Det har vakt forstemmelse i vesten, at Sovjet hidtil har holdt fast ved dette princip under forhandlingernes forløb, og der er ingen tvivl om, at netop dette spørgsmål har været et af emnerne for drøftelserne i Wien, og at en ændring af det sovjetiske standpunkt vil være en nødvendighed, for at et samarbejde mellem vest og øst kan komme i gang. Om de to statslederes samtaler i Wien har hidført en umiddelbar ændring af den russiske opfattelse, er dog mere end tvivlsomt.

Man får det indtryk, at Sovjet i øjeblikket vil kræve denne tredelte ledelse af alle internationale organer også i forbindelse med afrustningsaftaler og kontrol med afrustning. Dette vil føre Sovjets vetoret ind i alle internationale organer og vanskeliggøre ethvert forsøg på at skabe udøvende internationale organer med virkelig autoritet til at betrygge internationale retstilstande. En fastholden af denne linje vil som nævnt navnlig på nedrustningsområdet vanskeliggøre forhandlingerne med vesten.

Jeg skal derefter gøre nogle bemærkninger om markedsplanerne.

I forbindelse med det høje tings behandling af forslaget til folketingsbeslutning om Finlands tilknytning til EFTA havde jeg allerede den 5. maj lejlighed til at redegøre for udviklingen omkring de europæiske markedsplaner. Jeg påpegede da, hvorledes markedsproblemet havde taget en ny vending efter premierminister Macmillans besøg hos præsident Kennedy i begyndelsen af april, og hvorledes spørgsmålet om en britisk tilslutning til fællesmarkedet på grundlag af Romtraktaten derefter var kommet til at indtage den fremtrædende plads i de britiske overvejelser. Jeg fremhævede, hvorledes der herved er sat en bevægelse i gang i retning af den eneste udgang på det europæiske markedsproblem,

der kan tilfredsstille Danmark, nemlig at vort lands to hovedmarkeder blev forenet under den samme ordning. Derfor måtte det være en dansk interesse at støtte denne bevægelse. I min tale den 5. maj her i folketinget føjede jeg imidlertid til (sp. 3386),

„at vi må lægge afgørende vægt på, at de EFTA-lande, som af politiske grunde ikke mener at kunne tilslutte sig Romtraktaten, bliver associeret med fællesmarkedet på sådanne betingelser, at de økonomiske bånd bliver de snævrere mulige. Ikke mindst må vi i Danmark tillægge det afgørende betydning, at de nære forbindelser til Sverige og Finland ikke brydes.“

I samme retning udtalte jeg mig i Kiel på et Europamøde dér den 26. maj, hvor jeg sagde:

„For den vestlige verden vil det være af afgørende betydning, at Sverige, Finland, Schweiz og Østrig ikke bliver ladt i stikken, når det fremtidige vestlige økonomiske samarbejde udformes. Hvad enten et eventuelt stort europæisk marked etableres på den ene eller den anden måde, og som jo ikke behøver at være den samme for alle EFTA-lande, så vil Danmarks stillingtagen i høj grad blive påvirket af, at vore nordiske nabolande Sverige og Finland samt de øvrige lande med tilsvarende neutral status får en tilfredsstillende status i et sådant samarbejde.“

Der er for mig ingen tvivl om, at det er en fælles nordisk interesse og en fælles EFTA-interesse, at den bevægelse, der nu er opstået i markedspolitikken efter en årelang stillingskrig, ender i en samlande nyordning, hvor de nordiske lande og de øvrige EFTA-lande finder en samtidig løsning.

Men hvor fremskredne er nu de britiske overvejelser? Den 17. maj holdt Storbritanniens Europaminister, lordseglsbevarer Edward Heath, i underhuset en tale, der er den hidtil mest positive britiske udtalelse om det samarbejde, der finder sted mellem de seks inden for Det europæiske økonomiske Fællesskab. Mr. Heath's udtalelser var så positive, at man næsten havde ventet, at de ville konkludere i en britisk erklæring om, at Storbritannien nu ville forhandle om tilslutning til fællesskabet. Det må imid-

[Udenrigsministeren.]

lertid stærkt fremhæves, at Storbritannien endnu ikke har truffet nogen beslutning herom. Når dette ikke er sket, hænger det sammen med, at man fra britisk side endnu ikke har rede på, hvorledes der i forbindelse med en eventuel britisk tiltræden af fællesmarkedet kan findes tilfredsstillende løsninger på Storbritanniens tre hovedproblemer: forholdet til Commonwealth, det britiske landbrugs stilling og hensynet til de øvrige EFTA-lande. Disse tre problemer har været behandlet under de samtaler, der har været ført i første række mellem Storbritannien og Frankrig, og som vil blive fortsat senere i denne måned. Det tredje problem, EFTA-landenes stilling, drøftes desuden i disse dage på embedsmandsniveau i Genève, hvor man for anden gang i løbet af en måneds tid holder møde om disse problemer.

Den endelige britiske konklusion foreligger endnu ikke. Situationen er derfor stadig præget af usikkerhed. Hvis den britiske regering fremsætter en anmodning om forhandling om medlemskab af fællesmarkedet, vil det være afgørende, med hvilke forbehold en sådan erklæring afgives. Fra dansk side må vi håbe, at disse forbehold bliver få og enkle. Dette er en første forudsætning for, at forhandlingerne mellem Storbritannien og de seks hurtigt kan føres til en tilfredsstillende afslutning. Jeg vil dog gerne stærkt understrege, at det selv under denne forudsætning på ingen måde er sikkert, at forhandlingerne ikke vil trække i langdrag. Der er såvel på Englands, Commonwealth's og EFTA-landenes side meget store problemer at løse, og samtidig er der fortsat betydelige kredse inden for de seks, som ser med modvilje på en udvidelse af fællesmarkedet.

Danmark er foreløbig det eneste EFTA-land, der har gjort sin stilling klar, for så vidt som vi har meddelt den britiske regering og de øvrige EFTA-lande, at skulle England beslutte sig til at optage forhandlinger med de seks på grundlag af Romtraktaten, ville dette rejse spørgsmålet om en lignende beslutning fra dansk side på samme tidspunkt. Heri ligger, at regeringen er indstillet på i givet fald at indlede sådanne forhandlinger med de seks samtidig med Storbritannien. Jeg understreger, at der kun er tale om forhandlinger, og at det

høje ting selvsagt til sin tid må tage stilling til forhandlingernes resultat. Endvidere er det en selvfølge, at det udenrigspolitiske nævn og hovederhvervsorganisationerne vil blive holdt løbende orienteret om eventuelle forhandlingens forløb. I hvilken udstrækning der gør sig særlige danske problemer gældende i denne forbindelse, er i øjeblikket genstand for en undersøgelse i et særligt udvalg. Regeringen ønsker at ajourføre det eksisterende materiale herom, således at der kan skabes fuld klarhed over, hvilke eventuelle danske særordninger der måtte være påkrævede, og hvilke ændringer i dansk lovgivning m. v. der måtte blive nødvendige. Dette arbejde vil forhåbentlig være afsluttet i sommerens løb.

Jeg vil gerne benytte denne lejlighed til at understrege, at der ikke er tale om, at man fra dansk side vil søge tilslutning til fællesmarkedet, før Storbritannien tager dette skridt. Det må erindres, at når vi i sin tid valgte de syv fremfor de seks, skyldtes det især, at vor hovedkunde, England, på daværende tidspunkt ikke mente at kunne tilslutte sig Romtraktaten. Det er ændringen i Englands holdning, der har bragt Danmark og andre vesteuropæiske lande til at overveje et lignende skridt, fordi dette synes at være den eneste farbare vej til at hindre den for os ødelæggende splittelse af Europa. Tanken om, at Danmark alene tilslutter sig Romtraktaten, er ikke aktuel, da den ikke løser dette problem.

Jeg har fremhævet før og vil gerne her gentage, at vi fra dansk side må være interesseret i en hurtig afgørelse. Selv i den situation, hvor en britisk stillingtagen måtte foreligge, vil det næppe være realistisk at regne med mindre end fra 6 til 18 måneder til forhandlinger og yderligere et antal måneder til ratifikation af en traktat om et udvidet fællesmarked. I denne forhandlingsperiode vil der kunne ske betydelig skade for Danmarks landbrugseksport til fællesmarkedet, såfremt de seks gennemfører foranstaltninger, som indebærer en forøgelse af diskriminationen over for Danmark. Det er derfor et dansk ønske, at gennemførelsen af sådanne foranstaltninger, herunder først og fremmest indførelse af variable importafgifter, stilles i bero, indtil spørgsmålet om fællesmarkedets udvidelse måtte være afklaret. Det forekommer også

[Udenrigsministeren.]

rimeligt, at de seks i en situation, hvor man fra dansk og britisk side måtte have tilkendegivet vilje til at tilslutte sig fællesmarkedet, ikke udformer deres fælles landbrugspolitiske planer uden at tage i betragtning, at såvel det landbrugsvareeksporterende land Danmark som det landbrugsvareimporterende land England i løbet af relativt kort tid vil kunne blive deltagere i fællesmarkedet. Vi vil derfor anse det for rimeligt, at Danmark under en eller anden form inddrages i det videre arbejde med den fælles landbrugspolitik, så snart en eventuel erklæring om beredvillighed til at søge medlemskab af de seks er blevet afgivet. Jeg er overbevist om, at dette også vil være i de seks' egen interesse; også de seks må være interesserede i, at den fælles landbrugspolitik udformes på et så holdbart og realistisk grundlag som muligt. Det må jo erindres, at der her vil blive tale om forhandlinger af usædvanlig betydning for Vesteuropas fremtid, og hvor det ledende princip må være lige rettigheder og forpligtelser på alle det økonomiske livs områder.

Disse synspunkter havde jeg lejlighed til at præcisere over for den britiske regering under det besøg, jeg i begyndelsen af maj aflagde i London i anledning af 300 års dagen for den dansk-britiske handels-, venskabs- og skibsfartstraktat. Også under det besøg, som statsministeren, landbrugsministeren og jeg i slutningen af maj aflagde i Bonn, gjorde vi lignende synspunkter gældende. Fra tysk side forstod man de danske synspunkter, selv om det naturligvis ikke er muligt for Tyskland som et enkelt medlem af fællesskabet at give noget forhåndstilsagn om, at de danske ønsker ville blive imødekommet.

Den danske holdning til den nye europæiske udvikling bør ikke være kommet som en overraskelse for nogen. Vi har stadig fremhævet EFTA-løsningens midlertidige karakter og har advaret mod den splittelse i Europa, som har været under udvikling. At EFTA ikke var nogen ideel løsning, har

hverken jeg eller repræsentanter for de øvrige EFTA-lande lagt skjul på. Vi har fra dansk side hele tiden erkendt og gjort opmærksom på, at Danmark på grund af vor særlige erhvervsstruktur og handelspolitiske stilling til de to markedsgrupper ville blive ramt langt stærkere af en varig økonomisk opdeling af Europa end de fleste andre lande. Jeg tror næppe, at der i øjeblikket eksisterer nogen anden mulig løsning på det europæiske markedsproblem end den, England nu bevæger sig henimod. Modstanden mod en rent kommerciel løsning i form af en associering mellem de to markedsgrupper er i dag så stærk, at der ikke er nogen udsigt til inden for en kortere årrække at finde en løsning på dette grundlag. Derimod synes britisk tilslutning til fællesmarkedet, fulgt af Danmark og eventuelt flere EFTA-lande, at ville kunne bane vejen for en løsning også for de lande, der ikke mener at kunne tilslutte sig Romtraktaten. Jeg tror derfor ikke, at der bliver tale om nogen splittelse, hverken af EFTA eller mellem de nordiske lande. Jeg er overbevist om, at det vil være muligt for os alle at finde en tilfredsstillende plads i et større europæisk fællesskab, selv om der næppe bliver tale om identiske løsninger for alle EFTA-lande. Skulle den nye udvikling alligevel slå fejl, må EFTA naturligvis leve videre, og det er derfor af betydning at holde denne organisation intakt.

Til de røster, der advarer mod en dansk tilslutning til de seks på grund af politiske, kulturelle og nationale hensyn, skal jeg kun bemærke, at uanset at fællesmarkedets udvidelse formentlig kun medfører få ændringer i Romtraktaten, så vil en udvidelse med britisk og nordisk medlemskab eller associering vel i nogen grad afsvække betydningen af disse indvendinger. Jeg nærer fuld tiltro til, at Danmark vil være i stand til at bevare sin kultur og sit nationale særpræg, selv om grænserne mellem de europæiske lande på det økonomiske område bliver fjernet i løbet af en årrække.

Endvidere vil jeg gerne fremhæve, at det

[Udenrigsministeren.]

fortsat er den danske regerings ønske at udvide samhandelen med alle de lande i Øst-europa, Amerika, Afrika og Asien, som står uden for de europæiske markedsdannelser. Jeg har tidligere givet udtryk for tiltro til, at markedsdannelserne i Europa på længere sigt kun vil få gavnlige indflydelse på vor samhandel med udenforstående lande. Jo større en sådan europæisk sammenslutning bliver, jo mere liberal må dens handelspolitik over for udenforstående lande uundgåeligt blive.

Dette fører mig til nogle få bemærkninger om vor stilling over for udviklingslandene. Specielt over for disse lande anser jeg det for betydningsfyldt, at Vesteuropa fører en liberal importpolitik og undgår forskelsbehandling. Kun på denne måde vil de europæiske lande kunne leve op til det medansvar, de — og specielt de tidligere kolonimagter — nødvendigvis må have for de fleste udviklingslandes skæbne. Jeg tror, at det er af afgørende betydning såvel for udviklingslandenes tillid til Europa som for Europas mulighed for at hjælpe udviklingslandene, at de europæiske lande griber den i øjeblikket eksisterende mulighed for at gøre en ende på den økonomiske splittelse og lægge grunden til et stærkt og enigt vesteuropæisk fællesskab.

For så vidt angår Danmarks indsats til støtte for udviklingslandene, vil jeg indskrænke mig til at udtale, at det er regeringens hensigt ved folketingets sammentræden i oktober at fremsætte et lovforslag om en administrativ nyordning af Danmarks bistand til udviklingslandene, som forhåbentlig vil give anledning til en tilbundsående drøftelse i tinget såvel af dette som af de dertil knyttede problemer om formerne og størrelsesordenen for den danske bistand på dette område.

Idet jeg går over til at gøre nogle bemærkninger om trawleraffæren ved Færøerne, kan jeg ikke lade være med at nævne, at jeg i morges i Politiken læste et udklip fra Jyllands-Posten, hvori det til min store forbavselse blev hævdet, at jeg under mit besøg i England i den udenlandske presseklub skulle have fundet mig foranlediget til at bekendtgøre, at Danmark ønskede forhandling med England om fiskerigrænsen ved Færøerne, og den pågældende skribent

i Jyllands-Posten mente, at en sådan ivrig optræden fra min side diplomatisk set var meget uheldig.

Den, der har skrevet de pågældende linjer, må åbenbart ikke have været til stede, for i så fald ville han have vidst, at jeg på ingen måde følte trang til at gøre deklamationer i den retning. Det, der foregik, var, at en udenlandsk journalist ved et skriftligt spørgsmål, indleveret til formanden for presseklubben og oplæst af denne, faktisk tvang mig til at svare, og jeg svarede på spørgsmålet så diplomatisk, jeg kunne, i det væsentlige ved at gentage hvad jeg tidligere havde fremsat offentligt her fra folketingets talerstol.

Jeg ser med sympati på, at danske blade i den nuværende situation vil finde undskyldende momenter for England, men mon ikke man burde have undersøgt sine påstande en lille smule bedre?

Om trawlersagen skal jeg i øvrigt gøre følgende bemærkninger:

Sagen drejer sig, som det vil være bekendt, om en britisk trawler skipper, der efter at være arresteret af et dansk inspektionsfartøj for ulovligt fiskeri spærrede det ombordsatte danske mandskab inde og flygtede. Måske er det rimeligt for det danske folketing at give en lidt bredere fremstilling af sagens fakta. Disse er kort følgende:

Den 29. maj ved 21-tiden observerede fregatten „Niels Ebbesen“ den britiske trawler „Red Crusader“ 1 sømil inden for 6 mile grænsen ved Færøerne. „Niels Ebbesen“ optog forfølgelsen af trawleren og anholdt 2 sømil uden for den nævnte grænse skipperen og satte en søløjtnant og en matros om bord som prisemandskab for at føre trawleren til Thorshavn. Uden for Thorshavn låste skipperen prisemandskabet, der var ubevæbnet, inde og unddrog sig den danske fregat, der efter at have affyret varselsskud affyrede nogle skarpe skud, der medførte 2 huller i trawlerens radarskærm og et mindre hul i skroget. Trawleren nægtede desuagtet at gå til færøsk havn, hvorfor den danske fregat for at undgå unødigt skade på det britiske fartøj foreslog den britiske skipper en konference med et britisk fiskeriinspektionsskib, hvilket accepteredes, uden at den britiske skipper dog ville stoppe.

I løbet af natten mellem tirsdag og ons-

[Udenrigsministeren.]

dag meddelte „Niels Ebbesen“, der fortsatte forfølgelsen, at prisebesætningen var blevet løsladt og efter opfordring af den kommanderende officer på det britiske fiskeriinspektionsskib havde forladt trawleren. Denne fortsatte til Aberdeen forfulgt af „Niels Ebbesen“, der efter ordre stoppede uden for 3 mile grænsen.

Der foreligger en klar aftale med Storbritannien, indgået i 1959, om, at britiske fiskere ikke må drive fiskeri inden for den nævnte 6 mile grænse. Når trawleren blev arresteret, er der blot tale om en ren politikaktion, der da også foregik med fredelige midler. Først da skipperen låste den danske søofficer inde og satte kursen bort fra Færøerne, søgte „Niels Ebbesen“ først gennem varselskud, senere ved skarpe skud af ringe kaliber, at bringe trawleren til standsning. Jeg tror, at man må indrømme os, at der er udvist behersket optræden fra den danske søofficers side.

Allerede under denne sidste sejlads havde vor ambassadør i London over for det britiske udenrigsministerium udtalt den danske regerings forventning om, at forhandlingen mellem de to fiskeriinspektionsskibe måtte føre til, at trawleren blev indbragt til færøsk havn — hvad der altså ikke blev tilfældet. Ambassadøren har derefter rettet flere henvendelser i sagen til det britiske udenrigsministerium, og disse har nu resulteret i, at han i går eftermiddags har fået overleveret et aide-memoire, der indeholder det britiske svar.

I dette svar udtaler den britiske regering en beklagelse af dette incident, der betegnes som ukarakteristisk for de gode forbindelser mellem de to lande. Den britiske regering vil naturligvis ikke drage den danske regerings ret til at udøve fiskeriinspektion inden for den færøske fiskerigrænse i tvivl, men da der synes at være tvivl med hensyn til sagens fakta, mener den britiske regering sig ikke på det foreliggende grundlag i stand til at træffe nogen afgørelse. Den britiske regering fører drøftelser med ejeren af „Red Crusader“ og vedkommende fiskeriorganisation og er i afventen af en afsluttelse af disse drøftelser ikke i stand til at fremsætte noget forslag til sagens løsning. Imidlertid ønsker den britiske regering i anledning af visse påstande at erklære, at

hverken regeringen eller dens repræsentanter har draget færøske eller andre danske domstoles upartiskhed og uafhængighed i tvivl.

Dette er indholdet af det britiske memorandum, og jeg må klart udtale, at den danske regering ikke kan finde dette britiske svar tilfredsstillende.

I den britiske erklæring udtales der tvivl om, hvorvidt den danske påstand om, at trawleren lovligt blev anholdt af det danske fiskeriinspektionsskib på forbudt område, svarer til de faktiske forhold.

Under tidligere drøftelser mellem den danske ambassadør og det britiske udenrigsministerium har der været fremsat den tanke, at man skulle lade sagen undersøge af en uvildig undersøgelseskommission. Spørgsmålet om en sådan undersøgelseskommission har været drøftet, bl. a. mellem udenrigsministeriet og forsvarsministeriet, i hvilke drøftelser kommandørkaptajn Sølling deltog. Efter den fremstilling, kommandørkaptajnen har givet af sagen, og efter de sagkyndiges udtalelser, der foreligger fra den danske marines side, kan der efter vor opfattelse ikke være nogen som helst tvivl om, at „Red Crusader“ er blevet anholdt efter fiskeri på dansk fiskeriterritorium, og regeringen anser det derfor for en fordel at få lejlighed til at fremlægge vort bevismateriale for en uvildig instans. Vi har derfor til hensigt at instruere ambassadør Steensen-Leth i London om at foreslå de britiske myndigheder, at sagens faktiske omstændigheder bliver taget op til hurtig undersøgelse af en sådan kommission, om hvis sammensætning den danske regering naturligvis må være medbestemmende.

Den beklagelige trawleraffære giver mig anledning til på ny at understrege, at spørgsmålet om fiskerigrænserne presser sig på — for vort vedkommende ikke mindst med hensyn til Færøerne.

Under debatten i tinget den 23. marts udtalte jeg, at den aftale, som kort forinden var afsluttet mellem Island og Storbritannien, måtte få konsekvenser for den dansk-britiske aftale af 1959 om fiskeriet ved Færøerne, samt at det var tanken over for den britiske regering at fremsætte ønske om optagelse af forhandlinger om en revision af 1959-aftalen.

Det er regeringens opfattelse, at en even-

[Udenrigsministeren.]

tuel henvendelse til den britiske regering først bør ske, når der fra færøsk side er taget endelig stilling til, hvad revisionen bør tilsigte. Regeringen må, når henvendelsen foretages, være rede til umiddelbart at indlede drøftelserne med de britiske myndigheder. Vi har gjort landsstyret bekendt med denne opfattelse og bedt landsstyret om at udtale sig i sagen.

Imidlertid har lagtinget — umiddelbart før sin hjemsendelse — vedtaget en opfordring til regeringen om at opsigte den dansk-britiske aftale, hvilket kan ske med virkning fra april 1963, og fra samme tidspunkt at indføre en ren 12 miles fiskerigrænse ved Færøerne. Lagtingets beslutning må nu videregives til regeringen gennem landsstyret, hvilket endnu ikke er sket.

Den britisk-islandske overenskomst har imidlertid også betydning for de færøske fiskeriinteresser ved Island. Regeringen vil — når man fra færøsk side er rede hertil — tage skridt til at søge forhandlinger optaget med de islandske myndigheder. Det er tanken, at realitetsforhandlinger fra dansk side skulle overlades Færøernes egne repræsentanter.

Selv om problemerne omkring det færøske fiskeriterritorium må anses for de mest presserende, har regeringen imidlertid også spørgsmålet om fiskeriet ved Grønland og i de egentlige danske farvande i opmærksom erindring med henblik på, at forholdene også dér tilpasses den udvikling, som finder sted på dette område. For det er ikke blot for Danmarks vedkommende, at spørgsmålet om fiskerigrænserne er aktuelt. De to Genèvekonferencer i 1958 og 1960 — der som bekendt endte, uden at enighed opnåedes — er udtryk for, at den hidtidige ordning med 3-4 miles sø- og fiskeriterritorium, som følges i de fleste europæiske lande, er blevet indhentet af den tekniske og erhvervsmæssige udvikling og ikke i længden lader sig opretholde. Fra dansk side vil vi hilse det velkommen, om der kunne træffes en multilateral ordning — en ordning mellem flere lande — som tager tilbørligt hensyn til vore særlige problemer ved Færøerne og Grønland.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen i forbindelse med forespørgslen.

Man gik derefter til punkt 2 på dagsordenen, som var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring i fundats af 18. januar 1760 for Arne Magnussens Legat (Den arnamagnæanske Stiftelse).

(Første behandling findes i tidenden sp. 3250, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 1017).

Der var stillet 3 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Aising Andersen: Jeg vil begynde med at udtale de socialdemokratiske udvalgsmedlemmers glæde over den positive indstilling, der i dag foreligger til behandling i folketinget. Ganske vist er der jo ikke opnået enighed i udvalget; det var der heller ingen der havde ventet; men vi finder det overordentlig betydningsfuldt, at ikke mindre end 12 af udvalgets 17 medlemmer stiller sig positivt til regeringsforslagene og har givet tilsagn om at medvirke til deres gennemførelse. Jeg håber, at der derved er skabt et solidt grundlag for en så stærk tilslutning i folketinget, at denne sag dermed bliver endeligt afgjort i overensstemmelse med de af regeringen fremsatte forslag.

Vi finder fra vor side, at denne løsning skaber en rimelig ordning, der vil være i stand til én gang for alle at tage dette spørgsmål ud af den dansk-islandske dagsorden og skabe et bæredygtigt grundlag for et virkelig tillidsfuldt forhold mellem det islandske folk og det danske folk. Vi fremhæver i denne forbindelse også artikel 6 i det foreliggende forslag til folketingsbeslutning, hvori det udtrykkeligt siges — jeg tillader mig et kort citat —:

„De kontraherende parter er enige om, at den trufne ordning skal anerkendes som en fuldstændig og endelig afgørelse af alle ønskemål fra islandsk side angående overgivelse af i Danmark beroende